

ЗМІСТ

<i>Список ключових делегатів Ялтинської конференції</i>	9
---	---

ЧАСТИНА ПЕРША

«ВОНА З НИМИ ВПОРАЄТЬСЯ, ОСЬ ЧОМУ ЇЇ БЕРУТЬ»

<i>Розділ 1</i> 1 лютого 1945 року	15
<i>Розділ 2</i> 2 лютого 1945 року	35
<i>Розділ 3</i> 2 лютого 1945 року	51
<i>Розділ 4</i> 2 лютого 1945 року	64
<i>Розділ 5</i> 2–3 лютого 1945 року	76
<i>Розділ 6</i> 3 лютого 1945 року	91
<i>Розділ 7</i> 3 лютого 1945 року	111

ЧАСТИНА ДРУГА

«ТАК НАЧЕ... ЦЯ КОНФЕРЕНЦІЯ НЕ ВАЖЛИВІША ЗА БУДЬ-ЩО ІНШЕ»

<i>Розділ 8</i> 4 лютого 1945 року	125
<i>Розділ 9</i> 4 лютого 1945 року	131
<i>Розділ 10</i> 5 лютого 1945 року	143
<i>Розділ 11</i> 5 лютого 1945 року	157
<i>Розділ 12</i> 6 лютого 1945 року	173
<i>Розділ 13</i> 6–7 лютого 1945 року	191
<i>Розділ 14</i> 8 лютого 1945 року	212

<i>Розділ 15</i>	8 лютого 1945 року	228
<i>Розділ 16</i>	9–10 лютого 1945 року	247
<i>Розділ 17</i>	10–11 лютого 1945 року	263

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

**«УСЕ ЦЕ І БАГАТО ЧОГО ІНШОГО
ЗАЛИШИТЬСЯ ЗІ МНОЮ НАЗАВЖДИ»**

<i>Розділ 18</i>	12 лютого — 27 липня 1945 року	285
<i>Розділ 19</i>	Після Ялти	311
<i>Подяки</i>	334
<i>Скорочені назви архівів та архівних колекцій</i>	338
<i>Вибрана бібліографія</i>	340
<i>Примітки</i>	348

Мої сім'ї

СПИСОК КЛЮЧОВИХ ДЕЛЕГАТІВ ЯЛТИНСЬКОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Це перелік деяких осіб, яких згадано в цій книжці. Він містить лише маленьку частину із сотень присутніх на Ялтинській конференції. Деякі з них обіймали кілька посад чи виконували суміжні обов'язки. Я перелічила тільки найголовніших, що мають стосунок до цієї історії або виконували ролі, за якими їх легко впізнати.

АМЕРИКАНСЬКІ ДЕЛЕГАТИ

- Франклін Делано Рузвельт — президент Сполучених Штатів
- Анна Рузвельт — донька Франкліна Рузвельта та його особиста асистентка, відома також як Анна Рузвельт Боттігер
- Вільям Аверелл (Ейв) Гарріман — американський посол у Радянському Союзі
- Кетлін (Кеті) Гарріман — донька Аверелла Гаррімана
- генерал-майор Фредерік Андерсон — заступник командувача Стратегічних повітряних сил США в Європі
- Чарльз Болен — помічник державного секретаря, перекладач Франкліна Рузвельта
- капітан-лейтенант Говард Бруенн — лікар Франкліна Рузвельта, кардіолог
- Джеймс Бірнс — директор Управління військової мобілізації
- Стів Ерлі — пресекретар

- ЕДВАРД ФЛІНН — колишній голова Демократичного національного комітету, друг Франкліна Рузвельта
- ВАЙЛДЕР ФУТ — помічник державного секретаря
- ЕЛДЖЕР ГІСС — заступник директора Управління особливих політичних питань Державного департаменту США
- ГАРРІ ГОПКІНС — радник президента
- сержант РОБЕРТ ГОПКІНС — син Гаррі Гопкінса, фотограф Корпусу зв'язку Армії США
- адмірал ЕРНЕСТ КІНГ — головнокомандувач ВМС США, начальник військово-морських операцій
- генерал-майор ЛОУРЕНС КУТЕР — помічник начальника штабу з питань планування Військово-повітряних сил Армії США, уповноважений представник Генрі «Гепа» Арнольда, генерала армії
- адмірал флоту ВІЛЬЯМ ЛЕГІ — начальник штабу головнокомандувача (Франкліна Рузвельта) Сухопутних військ і Військово-морського флоту США
- ДЖОРДЖ МАРШАЛЛ — начальник штабу Сухопутних військ США, генерал армії
- ГАРРИСОН ФРИМЕН МЕТЬЮЗ — керівник Управління у справах Європи Державного департаменту США
- віцеадмірал РОСС МАКІНТАЙР — керівник медичної служби ВМС США, лікар Франкліна Рузвельта
- ЕДДІ ПЕЙДЖ — другий секретар і консул американського посольства в Москві
- ЕДВАРД РЕЙЛІ СТЕТТІНІУС — державний секретар
- генерал-майор ЕРВІН «ПА» ВОТСОН — військовий помічник і секретар Франкліна Рузвельта; військовослужбовець у відставці

БРИТАНСЬКІ ДЕЛЕГАТИ

- ВІНСТОН ЧЕРЧИЛЬ — прем'єр-міністр
- САРА ЧЕРЧИЛЬ — донька Вінстона Черчилля та його особиста помічниця, офіцерка Жіночих допоміжних військово-повітряних сил, також відома як Сара Олівер

- фельдмаршал сер ГАРОЛЬД АЛЕКСАНДЕР — Верховний головнокомандувач союзними військами на Середземному морі
- майор АРТУР БІРС — перекладач Вінстона Черчилля
- фельдмаршал сер АЛАН БРУК — начальник Імперського генерального штабу
- сер АЛЕКСАНДЕР КАДОГАН — заступник міністра закордонних справ Великої Британії
- сер АРЧИВАЛЬД КЛАРК-КЕРР — посол Великої Британії в Радянському Союзі
- адмірал флоту сер ЕНДРЮ КАННІНГЕМ — Перший морський лорд і начальник військово-морського штабу
- ЕНТОНІ ІДЕН — міністр закордонних справ
- генерал сер ГАСТІНГС «МОПС» ІСМЕЙ — начальник штабу Вінстона Черчилля, заступник секретаря Военного кабінету
- лорд МОРАН — лікар Вінстона Черчилля
- маршал Королівських військово-повітряних сил сер ЧАРЛЬЗ «ПІТЕР» ПОРТАЛ — начальник штабу ВПС
- командувач ЧАРЛЬЗ «ТОММІ» ТОМПСОН — ад'ютант Вінстона Черчилля, Королівський військово-морський флот

РАДЯНСЬКІ ДЕЛЕГАТИ

- ІОСИФ СТАЛІН — маршал Радянського Союзу, генеральний секретар Комуністичної партії Радянського Союзу
- генерал АЛЕКСЕЙ АНТОНОВ — перший заступник начальника Генерального штабу Радянської армії
- ЛАВРЕНТІЙ БЕРІЯ — генеральний комісар державної безпеки СРСР, голова НКВС
- СЕРГО БЕРІЯ — син Лаврентія Берії
- АНДРЕЙ ГРОМИКО — радянський посол у США
- ФЬОДОР ГУСЕВ — посол СРСР у Великій Британії
- маршал СЕРГЕЙ ХУДЯКОВ — заступник начальника радянського військово-повітряного штабу
- адмірал флоту НІКОЛАЙ КУЗНЕЦОВ — народний комісар радянського військово-морського флоту

Список ключових делегатів Ялтинської конференції

- ІВАН МАЙСКИЙ — заступник народного комісара із закордонних справ СРСР; колишній радянський посол у Великій Британії
- ВЯЧЕСЛАВ МОЛОТОВ — народний комісар закордонних справ
- ВЛАДИМІР ПАВЛОВ — перекладач Іосіфа Сталіна
- АНДРЕЙ ВИШІНСКИЙ — перший заступник народного комісара із закордонних справ

Частина перша

**«ВОНА З НИМИ ВПОРАЄТЬСЯ,
ОСЬ ЧОМУ ЇЇ БЕРУТЬ»**

1 ЛЮТОГО 1945 РОКУ

У зимку 1945 року Лівадійський палац на крутому чорноморському березі стояв порожній, а його колись біло-сніжні стіни вкрила кіптява. Меблі та неоціненні твори мистецтва давно зникли¹. Раковини, ванни, унітази та лампи були вирвані зі своїх місць. Нацисти вкрали геть усе, навіть латунні дверні ручки.

Розташований менш як за п'ять кілометрів узбережжям від курортного міста Ялти, цей палац на південному виступі Кримського півострова колись був літньою резиденцією царя і цариці, Ніколая II та Александри². Вони знесли старий Лівадійський палац, у якому помер Александр III, а на його місці звели нову імператорську резиденцію на 116 кімнат, більш пристосовану для життя родини³. Царя, царицю та їхніх п'яťох дітей вабили середземноморський клімат і чорні галькові пляжі, де вони могли відпочити від розкішного, але сльотавого Санкт-Петербурга. Збудований з білого кримського каменю неоренесансний палац в італійському стилі оточували пишні сади з пальмами та кипарисами. Цар і його діти купалися в морі, грали в теніс і каталися верхи скелястими стежками, а цариця влаштовувала благодійні ярмарки, де продавала власне рукоділля, збираючи кошти для місцевої лікарні⁴. Утім, просте на позір життя залишалося розкішним.

У білій бальній залі, французькі двері якої відчинялися на подвір'я, гучно святкувала свої шістнадцяті уродини старша царева донька, велика княжна Ольга. Того вечора вона

хизувалася рожевою сукнею, першою високою зачіскою й коштовною прикрасою, яка теж була на ній уперше, — намистом із тридцяти двох перлин та діамантів, що сяяли у світлі свічок.

Цар із сім'єю відвідали Лівадію лише чотири рази, а потім, 1918 року, їх усіх убили в підвалі на околиці Єкатеринбурга. Ця жорстока страта стала кінцем династії Романових та імперської Росії загалом. Незабаром більшовики перетворили палац на санаторій для привілейованих радянських працівників, які потребували відпочинку, тиші та лікування від сухот. «Товаріщі» пограбували розкішний білий палац і прибрали або приховали всі сліди родини Романових так само ретельно, як зносили пам'ятники царським особам в усій Росії, замінюючи їх монументами самим собі. Потім почалася друга за чверть століття війна. 1942 року Крим захопили нацисти. Це сталося після кількомісячного наступу на сусіднє портове місто Севастополь (цей наступ був частиною жакливої і, зрештою, невдалої операції «Барбаросса», коли нацисти порушили пакт про ненапад із Радянським Союзом і подалися на схід через степи). Захопивши Лівадію, нацисти організували в літній царській резиденції свою штаб-квартиру в Криму. Навесні 1944 року радянські війська відвоювали Крим і виперли нацистів геть, але ті встигли розграбувати Лівадійський палац і забрати все, що могли вивезти.

Саме тут, у цьому сплюндрованому палаці, у лютому 1945 року опинилася Кетлін Гарріман — розпещена двадцятисемирічна донька четвертої найбагатшої людини в Америці. Тисячі робітників заповнили палац і сади, пиляючи, стукаючи молотками, фарбуючи, дезінфікуючи, поліруючи, висаджуючи та встановлюючи таку необхідну сантехніку⁵. Для мобілізованих робітників та румунських військовополонених, яких привезла радянська влада, щоб дати лад сплюндрованій війною території, поставили тисячі ліжок, але місць для ночівлі все-таки бракувало.

Кеті та її батько, Вільям Аверелл Гарріман, посол США в Радянському Союзі, кілька днів тому приїхали з Москви, де про-